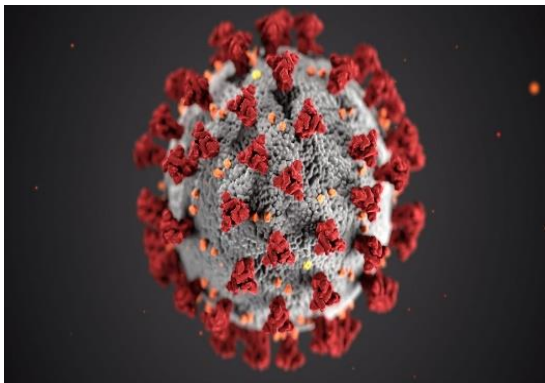

De coronacrisis en het sprookje van het Levenswater

Algemeen verspreide ziektes, zoals de pest en de Spaanse griep, maakten in de geschiedenis deel uit van het gewone menselijk leven. Vanaf de jaren negentig in de vorige eeuw beginnen steeds meer virussen de kop op te steken door de sterk toegenomen globalisering. Een wereldwijde verspreiding van een bepaalde virus kon telkens worden voorkomen door snelle maatregelen te nemen. We leven nu echter in een tijd dat het Covid-19 virus, dat de coronacrisis veroorzaakt, toch over de hele wereld om zich heen heeft gegrepen. Er is sprake van een oorlogstaal alsof ons immuunsysteem ten strijde moet trekken tegen een onbekende vijand. De diversiteit aan virussen is echter enorm en bovendien zijn er steeds nieuwe varianten. Het zou een eindeloze wedloop worden om al die virussen te weerstaan. Daarom is het nodig om een andere weg te kiezen.

Dit virus heeft door zijn vorm de naam Corona, kroon gekregen. Van oudsher heeft de koning met zijn kroon de macht om over zijn onderdanen te heersen en als machthebber te beslissen over leven en dood. Gek genoeg lijkt het coronavirus de koning hem naar de kroon te steken en dreigt hij zijn macht te verliezen.

De strijd om het vinden van een vaccin is begonnen. Er is een gemeenschappelijke vijand die verslagen moet worden, zo komen de berichten op ons af. Die oorlogstaal versterkt het gevoel van een noodlottige dreiging en voedt onze gevoelens van angst. Het lijkt er echter op dat we eerder in gevecht zijn met ons eigen gedrag. Gedrag dat wij ons meestal niet bewust zijn.

Het sprookje van het Levenswater (Grimm, het water des levens, 1996) kan duidelijk maken hoe wij met de coronacrisis zouden moeten omgaan. We niet moeten vervallen in louter angst en mogelijk een goede verhouding krijgen met de aloude vraag naar de relatie van macht en onmacht, van leven en dood.

Waarom een sprookje?

Sprookjes zijn toch voor kinderen zal men in de regel zeggen? Daarentegen stelt Rudolf Steiner in twee voordrachten (Berlijn, 1908 en 1913) dat sprookjes ook voor volwassenen zijn, wanneer zij er tenminste voor openstaan. Ongeacht leeftijd of levenservaring kan iedereen de sprookjes aanvoelen en begrijpen, omdat het de allerdiepste zieleruimtes van de mens zelf uitbeeldt. De sprookjesbeelden geven namelijk uitdrukking hoe mensen in vroegere tijden de

invloeden van de natuur en de kosmische, geestelijke wereld beleefden. Onze voorouders maakten die ervaringen toentertijd nog welbewust mee. Langzamerhand verdween het vermogen om deze intense gewaarwordingen van macht en onmacht een plaats te geven.

Het geschrift van de Edda (gedichten en verhalen uit de Noordse mythologie) beschrijft hoe de mensen steeds aardser werden en de band met een goddelijke, geestelijke wereld langzaam verdween. De mensheid moest het verder zelf doen met de algemeen menselijke herinneringen die steeds werden doorverteld en tenslotte in sprookjes terecht zijn gekomen. Ze leven bovendien nog voort in onze dromen, tussen waken en slapen (R. Steiner) en in het collectief onbewuste (Jung) dat we met elkaar delen.

Wat in een sprookje allereerst tot uitdrukking komt is dat de beleving ervan een *algemeen menselijk karakter* heeft. De sprookjes beelden de zielerorselen van ons uit die buiten de normale realiteit liggen. In sprookjes vertegenwoordigen reuzen bijvoorbeeld de angstige ervaringen wanneer we ons niet opgewassen voelen tegenover de reusachtige krachten van de natuur en het universum. Zoals nu de overweldiging van het coronavirus.

De mens heeft echter zijn slimheid en verstand achter de hand (Rutte spreekt over een intelligente lockdown). In een sprookje verslaat een hoofdfiguur vaak de oerkracht van de reus op een slimme manier. Door het vinden van het vaccin tegen het coronavirus verslaat de mens figuurlijk de enorme kracht in de natuur die deze ziekte veroorzaakt.

In een sprookje symboliseren tegelijkertijd dwergen onze eigen nietigheid en onvolkomenheid in de leven. Gelukkig geeft de dwerg in het sprookje van het levenswater, dat hierna volgt, goede raad wanneer wij naar hem willen luisteren en ervoor openstaan. Behalve reuzen en dwergen komen er nog veel dieren of

figuren voor die *eigenschappen van ons doen en laten* representeren. Kortom, achter de sprookjeswereld ligt een werkelijkheid verborgen die we in wezen niet met onze gewone zintuigen kunnen waarnemen. We moeten daarom als het ware de gebeurtenissen in het sprookjesverhaal onttoveren.

De gebeurtenissen weerspiegelen in feite hoe wij met het coronavirus moeten omgaan: met geduld en het besef van onze eigen kwetsbaarheid en nietigheid ten opzichte van de (boven)natuur.

De coronacrisis en het sprookje van het Levenswater (deel twee)

In het eerste deel ging het over de invloed die het coronavirus heeft op ons normale doen en laten: de zogenaamde maakbare wereld valt in duigen en het besef van onze eigen nietigheid en kwetsbaarheid treedt op de voorgrond. Onbewust beleven we de oerkrachten die als herinneringen in de sprookjes verborgen liggen.

Welke gebeurtenissen en algemeen menselijke eigenschappen liggen er verborgen in het nu volgende sprookje dat ik hier enigszins beknopt weergeef? Over de koning die op zoek gaat naar het levenswater met behulp van zijn drie zonen.

Er was eens een koning die was zo ziek dat niemand geloofde dat hij nog in leven zou blijven. Zijn drie zoons treurden in de tuin van het kasteel. Maar toen kwamen zij een oude man bij de fontein tegen die vertelde dat er een middel bestond dat het leven van hun vader kon redden, namelijk het levenswater. De weg daar naartoe was moeilijk te vinden en zat vol met gevaren.

De oudste zoon van de koning richtte zich tot zijn vader en vroeg toestemming om op zoek te gaan naar het levenswater. Aanvankelijk weigerde de vader en waarschuwde: "Je zult het er niet levend van afbrengen, er is teveel gevaar aan verbonden." Maar na heel lang aandringen liet de vader hem toch gaan. Vol goede moed en zelfvertrouwen ging hij te paard erop uit. Hij was nog niet lang onderweg of een dwerg sprak hem aan. "Waarheen voert uw weg met zoveel haast?" De prins echter galoppeerde door met zijn paard en schold de dwerg uit. "Dat gaat je niets aan, domme dreumes." Het kleine mannetje werd boos en deed een kwade wens, waardoor de prins verdwaalde en zich tenslotte vastliep in een kloof. Hij zat gevangen tussen de rotsmuren.

Toen de oudste zoon niet terugkwam, wendde de tweede zoon zich tot zijn vader. "Laat mij gaan om het levenswater te zoeken." Opnieuw weigerde de koning, maar na lang aandringen liet de koning hem met pijn in zijn hart gaan. Ook hij besteeg met veel zelfvertrouwen zijn paard. "Als ik het levenswater vind, ben ik de meest geliefde zoon van mijn vader en erf ik het rijk van de koning," zo sprak hij tot zichzelf. Na een korte tijd kwam hij ook de dwerg tegen. "Waarom rijdt u zo snel," vroeg de dwerg aan de prins. "Daar heb jij niets mee te maken, mormel dat je er bent." Opnieuw deed de dwerg een kwade wens en ook hij raakte hopeloos verdwaald en kwam eveneens vast te zitten in een kloof.

Toen ook de tweede zoon niet terugkwam, drong de derde zoon van de koning op zijn beurt erop aan om ook op zoek te gaan naar het levenswater. Na aanvankelijke weigering kreeg hij toestemming. De jonge prins kwam de dwerg tegen die aan hem vroeg waarheen zijn weg hem voerde. De prins hield zijn paard in en antwoordde de dwerg: "Ik ben op zoek naar het levenswater, maar waar ik het vinden kan weet ik eigenlijk niet."

"Omdat je mij fatsoenlijk te woord staat en mij niet uitscheldt, zoals je broers deden, zal ik je de weg wijzen. Het levenswater is te vinden bij een bron in een tuin van een betoverd kasteel. Hier heb ik voor jou een staf. Als je daarmee drie maal op de poort slaat, gaat die vanzelf open. Ook heb ik voor jou twee broden. Als je die geeft aan de twee hongerige leeuwen achter de poort, dan zullen ze kalm worden en je erdoor laten. Maar haast je en haal het levenswater voordat de klok twaalf uur slaat, want dan valt de poort weer dicht en ben je opgesloten."

De jongste zoon bedankte de dwerg en vervolgde zijn reis. Toen hij bij het kasteel aankwam, vond hij het precies zoals de dwerg hem had gezegd. De zware ijzeren poort sprong open toen hij er driemaal met zijn staf op sloeg en de leeuwen werden rustig doordat hij ze de broden gaf.

In het kasteel waren er drie zalen. In de eerste lag een zwaard en een brood die hij mee beide meenam. In de tweede zaal ontmoette hij een jonkvrouw die hem kuste. Ze was heel blij en zei dat hij haar verlost had en dat hij heel haar rijk zou

krijgen. Als hij na een jaar weer terugkwam, zouden ze bruiloft vieren. Ze vertelde hem ook waar de bron van het levenswater te vinden was. Maar hij moest zich wel haasten en het water uit de bron scheppen voordat de klok in de toren twaalf uur zou slaan.

Toen liep hij verder en kwam in de derde zaal waar een lekker fris bed stond.

Omdat hij moe was, wou hij eerst een beetje uitrusten. Hij ging liggen en viel in slaap. Toen hij wakker werd, schrok hij.

Het was kwart voor twaalf. Hij sprong verschrikt op, liep snel naar de bron en schepte het water eruit met een beker die

daarnaast stond. Zonder te dralen spoedde hij zich naar buiten. Net toen hij de ijzeren poort uitging sloeg de klok twaalf uur. De poort sloeg zo hard dicht dat die nog een stuk van zijn hiel afnam.

Op weg naar huis kwam de jongste zoon opnieuw de dwerg tegen. Die zag het zwaard en het brood en sprak: "Daar heb je iets belangrijkste meegekregen. Met het zwaard kan je hele legers overwinnen en dat brood raakt nooit op!" Toen de jongste zoon verder trok, kwam hij door een land waar oorlog en honger was. Hij gaf zijn brood aan de koning van dit land, waarmee die zijn volk kon voeden. Ook gaf hij zijn zwaard waarmee hij de vijand kon verslaan.

Hij wilde echter niet zonder zijn broers naar zijn vader terugkeren. Hij ging naar hen op zoek en vond zijn broers bij een kloof in de rotsen. Ze werden door hem bevrijd. Zijn oudste broers waren hem echter kwaadgezind en zeer jaloers dat zij niet in het bezit waren gekomen van het levenswater. Toen hij op een schip op zee wederom in slaap was gevallen, ruilden zij de beker met levenswater om voor een kom met zout zeewater.

Na vele omzwervingen kwamen zij weer thuis en bood de jongste zoon zijn water aan. Maar nauwelijks had de koning een beetje van het bittere zeewater gedronken of hij werd nog zieker dan daarvoor. De oudste broers kwamen naar voren en beschuldigden hun jongste broer van bedrog. Ze gaven hun beker aan de koning die zijn gezondheid meteen herwon door het levende water. In zijn verontwaardiging beval de koning om zijn zoon te verbannen.

Pas later toen er een gezantschap van het geholpen koninkrijk met geschenken bij de koning kwam en zij vertelden van de daden van de jongste zoon, kwam het werkelijke bedrog uit en voelde de koning wroeging en spijt.

De jonge prins zwierf nog in ballingschap en had nog éénmaal met zijn gemene broers te maken. Ze probeerden namelijk ook nog naar de hand van de prinses te dingen. Maar hun pogingen mislukten, want zij had een stralend gouden straat voor haar kasteel gemaakt die alleen de jongste zoon kon betreden. Tenslotte keerde hij met de prinses terug naar het huis van zijn vader, vervuld van liefde en wijsheid en erfde het koninkrijk. Zijn broers vluchtten weg om nooit meer terug te keren.

Waarom dit sprookje ?

Het sprookje over de zoektocht naar het levenswater heeft op een bijzondere wijze te maken met onze huidige wereldwijde zoektocht naar het vinden van een levensreddend vaccin tegen het coronavirus. Wie de beschikking over het vaccin krijgt, heeft de macht over het wereldrijk. Het verhaal van het levenswater in dit sprookje is eigenlijk de vraag naar wie de macht heeft over ziekte en dood. Welk middel kan de koning genezen?

De macht van de koning wordt bedreigd door zijn ziekte en laat tevens zijn kwetsbaarheid zien. Ook hij zal niet ontkomen aan de dood en hij is onderworpen aan de begrensdheid van het leven. Het staat symbool voor ons eigen leven!

Ik probeer nu de verschillende sprookjesbeelden van de drie broers, de dwerg, de prinses, de koning en andere figuren te duiden. Zij horen bij elkaar om dit sprookje enigszins te kunnen ontraadselen.

De twee broers zijn er alleen maar uit op voor uiterlijk gewin en macht. Door hun hooghartige houding staat hun doel om het levenswater te vinden hen juist in de weg. Daarom belanden zij op een dood spoor en zetten zij zich vast in een kloof. Zij willen niet luisteren naar de dwerg en geven geen gehoor aan zijn stem. De dwerg symboliseert het gevoel van kleinheid en machteloosheid die mensen in een ver verleden ervaarden tegenover de machtige natuur en de kosmische, geestelijke wereld.

De jongste zoon is bereid om te luisteren en erkent dat hij niet weet welke weg hij moet inslaan. De dwerg geeft goede raad en overhandigt de prins daarbij geschenken, te weten een staf en twee broden. Later in het sprookje herhaalt zich deze symboliek in het onoverwinnelijke zwaard en het blijvende brood. Het zijn de voorwerpen die de macht en de zorg representeren zoals nu de overheid de coronamaatregelen treft. Twee belangrijke uitgangspunten die regeringen wereldwijd in de strijd tegen het coronavirus hanteren.

Het sprookje laat ook zien dat men zijn eigen innerlijke, geestelijke weg niet alleen maar op eigen kracht kan vinden, maar ook met dat wat ons gegeven wordt. Er zijn bovendien anderen nodig om een juist beeld van de coronacrisis te verkrijgen: virologen, medici en andere deskundigen. Anderzijds laat het sprookje heel opvallend zien dat wat de jongste zoon op zijn weg verwerft, ook door hem weer wordt weggegeven aan hen die het nodig hebben. Ik denk hierbij aan de vele mensen die in de afgelopen maanden op vrijwillige basis muziek in de open lucht brachten voor de bewoners in tehuizen en instellingen en anderen die boodschappen al niet gratis bezorgden aan ouderen. Mensen die hoe dan ook anderen een hart onder de riem staken.

De koning in het verhaal moet zijn onmacht onder ogen zien en ook hij blijkt niet te ontkomen aan ziekte en de macht van de dood. Hij moet erkennen dat er krachten zijn die zijn eigen macht overstijgen. De huidige coronavirus steekt machthebbers naar de kroon en het blijkt zelfs onze hele samenleving te verlammen en mensen in angst achter te laten. Het zoeken naar het levenswater (lees het juiste vaccin) moet deze impasse doorbreken.

Het sprookjesbeeld van de prinses wordt vaak over het hoofd gezien. Zij symboliseert in sprookjes en zeker in dit sprookje het vrouwelijk element van verbintenis en wijsheid. Het bijzondere motief van het sprookje is dan ook dat de jongste zoon de prinses slechts dan kan ontmoeten als hij over de gouden straat rijdt bij het kasteel. Dat is de 'rechte' weg, de weg van de wijsheid! De poorten gaan open voor een nieuw begin en de afschrikwekkende leeuwen zullen ons geen angst meer inboezemen.

Het is heel opvallend in dit sprookje dat de derde prins twee maal in slaap valt en zich daardoor niet bewust kan zijn van wat er om hem heen gebeurt: de misdragingen van zijn beide broers.

Zelf is de jongste zoon verzonken in een bepaalde bewustzijnstoestand, zoals Rudolf Steiner beschrijft, tussen waken en slapen waardoor hij iets kon beleven in de geestelijke, bovennatuurlijke wereld. Dit zijn de oude herinneringen van diepe zielerorselen die in de geschiedenis van de mensheid verborgen liggen en in de sprookjesbeelden worden getoond. Het sprookjeskasteel is in dit opzicht als het ware het gebouw van de aloude herinneringen.

Slotbeschouwing

Er zijn vele parallellen te trekken met de huidige coronacrisis. Alle personen die in dit sprookje voorkomen hebben te maken met onze eigen ervaringen en belevenissen. Van goed en kwaad, van macht en onmacht. Gewaarwordingen die vanouds al werden beleefd en nu op een onbewust niveau in ons voortleven. De weg die de jongste zoon in dit sprookje is gegaan, lijkt op onze eigen innerlijke, geestelijke weg hoe we zouden moeten omgaan met de crisis van het coronavirus.

Het sprookje van het levenswater herinnert ons eraan dat we onze angsten moeten gaan (h)erkennen en toelaten dat het leven niet onbegrensd is. De bekroning van de strijd tegen corona is dan ook niet zozeer gelegen in het vinden van een vaccin, hoe belangrijk en zinvol dat ook is. Maar meer in het besef dat we kwetsbaar zijn en niet alles beheersbaar en maakbaar is. Uiteindelijk gaat het om het bewustzijn dat deze crisis en een nieuw virus ons telkens weer kan overkomen.

Johan Mink

Bronnen

- * Rudolf Steiner, de beeldentaal van de sprookjes
- * Grimm, sprookjes voor kind en gezin
- * Carl Jung, de mens en zijn symbolen
- * Michiel de Ronde, over de koning en de dood
- * Geert Mak, epiloog